

ІДЕНТИФІКАЦІЯ НАПРЯМІВ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ

Глібов Р. В., к.е.н., доцент

Постановка проблеми. Розвиток ринку продовольчої продукції в межах економічно-орієнтованої моделі об'єктивно зумовлює активізацію і розширення сфери фінансово-економічної діяльності в агропродовольчому секторі. Значення цього сектора посилюється по мірі поглиблення ринкових процесів, розширення товарно-грошових відносин і глобалізації продовольчих ринків. Проте теоретичні засади, концептуальні підходи його розвитку в ринковому середовищі недостатньо розроблені. У зв'язку з цим, актуалізується проблема ідентифікації напрямів трансформації ринку продовольчої продукції.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні та прикладні аспекти проблеми формування національного продовольчого ринку досліджені у працях вітчизняних та іноземних вчених: Андрійчука В. Г., Бойка В. І., Брингезі С., Варля Т., Власова В. І., Гайгера М., Гайдуцького П. І., Губенка В. І., Губського Б. В., Джоахіма А., Дмитрука Б. П., Кандиби А. М., Коваленка Ю. С., Крисального О. В., Лінвуда Т., Лобаса М. Г., Маліка М. Й., Макаренка П. М., Павлова В. І., Прусса Х., Рабштини В. М.,

Саблука П. Т., Сакса Д., Сахацького М. П., Стейнінгера К., Тангермана С., Фармера К., Шпичака О. М., Юрчишина В. В., Ярошенка С. П. та ін. Позитивно оцінюючи результати досліджень у вирішенні ряду проблем формування продовольчого ринку, слід водночас вказати на недостатній системний підхід до вивчення ідентифікації напрямів трансформації ринку продовольчої продукції.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних підходів до ідентифікації напрямів трансформації національного ринку продовольчої продукції.

Об'єктом дослідження є економічні процеси на національному продовольчому ринку.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи ідентифікації напрямів трансформації національного ринку продовольчої продукції.

Методика дослідження. Методологічну і теоретичну основу дослідження склав синтез фундаментальних і прикладних результатів в сфері національної економіки; праці вітчизняних і зарубіжних вчених, в яких висвітлено класичні теорії розвитку ринку. В дослідженні використовувались також такі наукові прийоми та способи дослідження: порівняльного аналізу – при виявленні тенденцій розвитку сучасних ринків продовольчої продукції; монографічний – для узагальнення теоретико-методологічних засад підвищення ефективності функціонування ринку продовольчої продукції; графічний спосіб – для визначення структурних змін як національного продовольчого ринку в цілому, так і окремих його елементів.

Результати дослідження. Одним з важливих напрямів ідентифікації трансформації національного ринку продовольства є раціональне використання грошових доходів населення. Оскільки підвищення ефективності виробництва основних видів продовольчої продукції можна досягти за умови безперешкодного руху продукції від виробника до покупця і відповідного зворотного руху грошових коштів. Збалансоване функціонування ланцюгу «виробник – покупець продовольчої продукції» вимагає організації ефективних інформаційно-збутових служб в агропродовольчому секторі, зменшення рівня адміністративного втручання у функціонування ринку продовольства, удосконалення законодавства на предмет боротьби з тіньовими схемами ведення бізнесу на агропродовольчому ринку, зменшення кількості посередників між виробником та покупцем продовольчих товарів.

Внаслідок зменшення інвестицій в аграрну сферу продовжує загострюватися інвестиційна проблема. Для її вирішення слід сформувати збалансований інвестиційний ринок, врегулювати економічні протиріччя між сільським господарством та переробними галузями, удосконалити механізм фінансового забезпечення інвестиційної діяльності національних товаровиробників, підвищити рівень мотивації в аграрній сфері, реалізувати низку інших заходів, пов'язаних з інвестиційним процесом.

Підвищити ефективність виробництва основних видів продовольчої продукції неможливо без внесення конструктивних змін до податкової системи в аграрному секторі. Податки повинні виконувати не тільки фіскальну функцію, але й регулюючу. У зв'язку з цим, трансформація податкової системи в аграрному секторі повинна забезпечити зменшення податкового навантаження та рівні умови для всіх товаровиробників продовольчої продукції.

Трансформація ринку продовольчої продукції залежить від напрямів аграрної політики. На думку Малафєєва Т.Р. [8] до основних напрямів політики щодо розвитку ринків сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів в Україні доцільно віднести: скасування мораторію на продаж землі з одночасним забезпеченням її продажу на “прозорих” земельних аукціонах для недопущення концентрації земельних ресурсів в обмеженого кола суб'єктів господарювання; скасування практики субсидювання сільськогосподарських підприємств з одночасним розробленням державної програми залучення інвестиційно-технологічних ресурсів у цю сферу для підвищення рівня конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках; з метою

демонополізації ринку посилення контролю з боку Антимонопольного комітету України та адміністративної відповідальності суб'єктів господарювання за порушення антимонопольного законодавства.

Не менш важливими, в контексті ідентифікації трансформації напрямів розвитку ринку продовольства, доцільно виділити такі: забезпечення створення оптових ринків сільськогосподарської продукції, що існують у розвинутих країнах світу і покликані враховувати інтереси та забезпечувати численні потреби сільськогосподарських товаровиробників, оптових посередників та споживачів агропродовольства в усіх регіонах України; оптові ринки сільськогосподарської продукції, як свідчить практика розвинутих країн, є одним із прогресивних елементів інфраструктури ринку, який забезпечує надійність, прозорість, демонаполізацію, стабільність і відповідність засадам вільної конкуренції; розроблення державної програми популяризації виробничої кооперації між дрібнотоварними виробниками сільськогосподарської продукції, враховуючи ключові переваги такої співпраці та позитивний досвід розвинутих країн; забезпечення мобільності сільського населення через освітню сферу (створення філій освітніх закладів усіх рівнів у районних центрах); заборона адміністративного втручання в регулювання зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією, натомість збільшення державних стратегічних запасів окремих продовольчих товарів для реалізації державних інтервенцій, а відтак, послаблення цінових коливань та унеможливлення спекуляцій на внутрішньому ринку.

Ідентифікацію трансформації національного продовольчого ринку доцільно розглядати також в контексті скоординованої діяльності різних організаційно-правових структур, які беруть участь в процесі виробництва продовольчої продукції. Адже учасники інтегрованого середовища концентрують зусилля на економічній та соціальній зацікавленості в одержанні максимального результату за підсумками господарської діяльності.

Однією з перспективних організаційно-правових форм господарювання є сільськогосподарська кооперація. Вказана форма господарювання довела свою ефективність в багатьох капіталістичних країнах світу. Разом з тим, підвищення ефективності розвитку і функціонування кооперативів потребує внесення змін до нормативно-правових актів з метою більш конструктивного регулювання їх діяльності.

Висновки. Трансформація ринку продовольчої продукції зумовлена необхідністю докорінних перетворень в агропромисловому комплексі. Формування збалансованої системи в агропродовольчому секторі, в основу якої покладена дія економічних механізмів з соціальною орієнтацією, передбачає становлення повноцінних й ефективних організаційно-правових форм господарювання. При цьому основними напрямками трансформації національного ринку продовольчої продукції є забезпечення сталого розвитку національних товаровиробників в умовах транзитивної економіки, удосконалення державної підтримки сільськогосподарських підприємств, створення умов для фінансової стабільності в продовольчій сфері.

Використані джерела інформації

1. Абсова Л. О. Формування глобального продовольчого ринку / Л. О. Абсова // Економіка АПК. – 2009. – № 5. – С. 122–128.
2. Кириленко І. Г. Інституційні проблеми формування інфраструктури внутрішнього агропродовольчого ринку / І. Г. Кириленко, Р. М. Шмідт // Економіка АПК. – 2009. – № 8. – С. 3–11.
3. Саблук П. Т. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення) / П. Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 3–14.
4. Саблук П. Т. Продовольча безпека України / П. Т. Саблук, О. Г. Білорус, В. І. Власов // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 3–7.

5. Лозинська Т. М. Продовольча безпека: регіональний аспект / Т. М. Лозинська // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – Х. : Магістр, 2005. – № 2. – С. 96–101.
6. Лозинська Т. М. Методологічні основи державного управління розвитком продовольчого ринку України / Т. М. Лозинська // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. ЛРІДУ НАДУ ; [за заг. ред. А. О. Чемериса]. – Л. : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2006. – Вип. 10. – С. 139–148.
7. Латинін М. А. Аграрний сектор економіки України: Механізм державного регулювання: монографія / М. А. Латинін. – Х. : Магістр, 2006. – 320 с.
8. Малафеев Т. Р. Аналіз розвитку ринків сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів в Україні / Т. Р. Малафеев. – Держава та регіони. Серія: державне управління, 2010. – № 1. – с. 151-155.
9. Мельник Л. Г. Фундаментальные основы развития / Л. Г. Мельник. – Сумы : Университетская книга, 2003. – 200 с.
10. Лузан Ю. Я. Напрями розвитку сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С. 3–13.
11. Салей Е. Прототряды / Е. Салей, К. Бердинских // Кореспондент. – 2010. – № 13 (401). – С. 27–29.
12. Лозинська Т. М. Стан і перспективи розвитку продовольчого ринку України: методичний аспект / Т. М. Лозинська // Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво. – 2010. – № 3. – С. 3–14.